

TÍÐARGREIN

Tórbjørn
Jacobsen

Jóannes
Eidesgaard

Hans Pauli
Strøm

Hergeir
Nielsen

Jógvan
Sundstein

Fyrrverandi politikarar skriva upp á skift Tíðargreinar til vikuskiftisblaðið. Næstu ferð skrivar Hans Pauli Strøm

Tórbjørn Jacobsen

Fyrrverandi løgtings- og lands-
stýrismaður fyri Tjóðveldi

Tjóðarlaðing

“Um tjóðirnar skuldu horvið, fer hetta at gera okkum í minsta lagi líka so fátæk, sum fóru øll menniskju at verða púra eins, við sama persónleika og somu útsjón. Tjóðirnar eru menniskjans ríkidømi, tjóðin er menniskjans kollektivi persónleiki. Sjálvt tær allarminstu hava sín serliga lit og rúma í sjálvum sær eitt serligt frábrigdi í tí guddómliga stavnhalðinum.” Í stóru skaldsøguni “Fræmir eitur ormurin” brúkar Jens Pauli Heinesen hesi vælvaldu orðini hjá Aleksandr Isajevitj Solsjenitsyn sum lóðarstein ávegis inn í eitt av frægu verkunum í føroyskum skaldskapi. Søgjan um politisku ideologi írnar, ið stríðast um at fáa fastatøkur á eini tjóð. Og so hesin flotti endin: “Alt er relativt, alt er komplementert. Stundin er komin til nýtt siðaskifti, ein nýggjan kopernikusalatur. Rekið menniskjað út úr skýmaskotinum. Setið meg oman fyri nattúrulógirnar og latið tarvin liggja á biti við mína lið.”

Á søgunnar aldarlongu slóð er tilvitið um tjóðina ungt fyrirbrigdi. Stættir, einaveldi, kirkja og aðal høvdu hildið rimmarfast um síni framhjáráttindi og lunnindi, men sum við so mongum øðrum í okkara gamla heimsparti, mentist eitt rák upp ímóti hesum, ein dialektiskur virknaður, sum rættiliga brestur fyri nev í fronsku høvuðsborgini París, tá ið borgaraskapið leggur ann ímóti einaveldinum. Kenda franska kollveltingin var veruleiki undir loysunarorðunum: “Frælsi, javnaður og brøðralag.” 14. juli í 1789 varð Bastillan tikin, og er hetta framvegis tjóðardagur Fraklands.

Hugmyndafrøðingarnir lógu ikki á boðunum. Teir spektu um frælsis- og mannaráttindi og lögdu stóði undir nýggjar hugmyndir um ein nýggjan felagsskap ímillum menniskju – tjóðskaparligu samtøkuna. Hugsjónin, ið hevjaði seg sum fuglurin Fønix úr øskuni, var ein verðsligur tvørgangandi felagsskapur, hvørs undirstøðukervi var mál og mentan. Sum so mangan var Frakland bæði krúttunna og bráðpanna, tá ið tær stóru hugsaninnar brustu saman á søgunnar vegi, og onki helt fyri hesum logandi

eldi, tá ið hann seinri sprongdi øll landamørk. Árið eftir fingur fraklendingar Tricoloruna – flaggið – við litunum, sum ímynda kollveltingarliga sloganið “Liberté – égalité – fraternité”. Blátt, hvítt og reytt. Neyvan er tað av tilvild, at vit háltannað hundrað ár seinri umsiðir fáa viðurkent Merkið sum flagg føroyinga við neyvt somu litum sum teir, ið vóru sprotnir úr fremstu meginhending í Europu í nýggjari tíð.

Tað stendur altíð ein ávísur romantikkur uppi við eina revolutiún. Meiri enn so kann tað henda, at emotionel fantasma vinnur á vitinum, nógv dømir eru nevniliga um, at menn hava mist tamarhaldið á sær sjálvum, tá ið teir í valdsði hava misnýtt tjóðskaparkensluna sær til fyrimunar. Tað er bara tryfjerðingsöld gingin, síðani nationalsosialistarnir, nazistarnir, gingu berserkaragongd um alla Europu og útsøgnin hjá Hermanní Gøring: “Tá ið eg hoyri onkran taka orðið kultur upp á tunguna, spenní eg hamaran á skammbyrsu míni”, man síga alt um hvørja lagnu henda niðurgangshugsjón mátti fáa. Tað er ógvuliga umráðandi at hava sær fyri eygað, at tjóðskapur ikki er eitt partapolitiskt fyrirbrigdi. Tjóðina eiga vit øll, hin mest íhaldni sambandsmaðurin eins væl og hin mest rebelski

tjóðveldismaðurin. Tí varða vit øll av henni og eiga í mestan mun at røkja og menna hana til eina ókenda framtíð. Soleiðis sum heimurin sær út í dag, við einum endaleysum og háfrekventum informatiónsmeldri, allan sólarvingin íkring, árið íkring, er tað umráðandi, at vit standa saman á hermótinum – bæði ímóti ávirkanini og trýstinum uttaneftir og ikki minst, at vit gera neyðugu íløgurnar í tær súlurnar, sum tjóðin skal standa á og mennast við framyvir. Hvussu politisku flokkarnir í heimastýrinum remba sær til ymsa handa á hesum móti, er hesum degi óviðkomandi, í dag snýr tað seg um at hátíðarhalda skjaldramerkið fyri kollektivu ognini, sum er føroyska tjóðin. Og hon er hartil ein sjálvstøðug tjóð, soleiðis sum gomlu hugmyndafrøðingarnir nágreinaðu fyrirbrigdi, eitt nú Johann Gottfried von Herder, týskur heimspekingur og guðfrøðingur, sum lýsti tjóðina sum eina livandi eind við serstøkum máli og mentan. Serstøk er hon tó kortini mest av tí sannroynd, at tann politiski karmurin um hana er øðrvísi enn hjá so mongum øðrum tjóðum.

Lat okkum nú kækja allan partapolitikk úr høvðinum eina løtu, og selektivt seta sjóneykuna á hvønn lut tjóðskaparrørslan,

sum fyrirbrigdi og mennandi máttur, hevur havt fyri okkum, síðani eimur varð eldur í fronsku høvuðsborgini fyri væl meira enn tvey hundrað árum síðani. Tað var ein dapurskygdur vísindamaður, sum 7-8 ár undan stóru fronsku kollveltingini skrivaði drúgva ritverkið um støduna í Føroyum. Jens Chr. Svabo hevði mist vónina um, at tað føroyska málið – føroyska tungan - fór at koma aftur í aftur. Øll orsök var til henda dapra spádóm, og hesin klóki miðvingurin kundi ikki, líka lítið sum nakar annar, gita um ta stóru metamorfosuna, sum lá lutfalsliga fá ár frammi í tíðini. Um lunnarnar, sum fóru at vera lagdir undir eina heilt nýggja tíð í Føroyum.

Eftir kristniðanina og trúbótina er ikoman av hugmyndini um eitt fólk við egnum máli og egnari mentan – tjóðskaparfatanin – størsta nýbrotið nakrantíð í Føroya søgu. Hetta ósjónliga undirstøðukervi, sum ájavnt og ásamt rennur ígjøgnum heila og hjørtu okkara, kveikir ein mátt, ein støðugt rennandi djúphavsstreym, sum onki heftir fyri. Úr feudalinum, landbúnaðarsamfelagnum, sum nógv illa megnaði at metta ein tiggindapart av fólkatálinum ídag, blómaði eitt óvænnað sjálvsálit, sum m.a. tveitti útlandska

einahandilin av sær. Burturúr hesum sprettur eitt nýtt samfelag, ein nýggjur føroyingur, sum bráðliga skoðar út í havsbrúnna eftir vinnumøguleikum og inn í seg sjálvan eftir tærinum, sum hesin nýggi infrastruktururin hevur gjørt viðkomandi og veruligt. Megin, ið onkuntíð tykist koma úr ongum, men sum er samanrenningin – synergiin – úr menniskjansligum ørvum, sum allir renna sama veg.

Eitt seinri klimax er gitni Jólafundurin, sum av álvara festi í og kveikti. Gamaní verður romantiska tjóðskaparrørslan politiserað við flokkabýtinum fyrst í hinari øldini, men hetta broytir ikki ta sannroynd, at rørslan undir øllum umstøðum var og hevur verið meginásin í allari menning. Politiserað ella ikki. Tey, sum vóru í broddi fylkingar frá byrjan, hava helst hugsað á sama hátt sum Vígdis Finnbogadóttir, fyrrverandi Íslands forseti, tá ið hon á einum fundi í Keypmannahavn fyri nøkrum árum síðani segði, at: “Ein tjóð er ikki eitt kvantitativt fyrirbrigdi, hon er eitt kvalitativt fyrirbrigdi. Tað finnast hvørki smáar ella stórar tjóðir, - tað finnast bara tjóðir.”

Eitt nógv brúkt orð í tíðini er tað, sum bretar rópa “nation building” – tjóðarbygging ella tjóðarlaðing. Oftast verður hetta brúkt um tjóðarlaðing í einum nationalstati, um at styrkja og menna vitalu súlurnar undir tjóðini, undir nationalstatinum, og tá ið vit øll eru samd um, at vit eru ein sjálvstøðug tjóð, við egnum máli og egnari mentan, og kortini ongum stati, so eiga vit at vera ógvuliga árvakin í mun til hetta høpi, sum áhaldandi laðing av tjóðarvirðum og varðum er fyri okkum sum nú liva, og ikki minst fyri tey, sum skulu arva hetta landið.

Hesi meira enn stórhundrað árin, síðani tjóðskaparrørslan veruliga festi í hjá okkum, hava vit vunnið ein sigur fyri og annan eftir í tjóðarlaðing. At háskúlamenninir, teir stóru idealistarnir og